

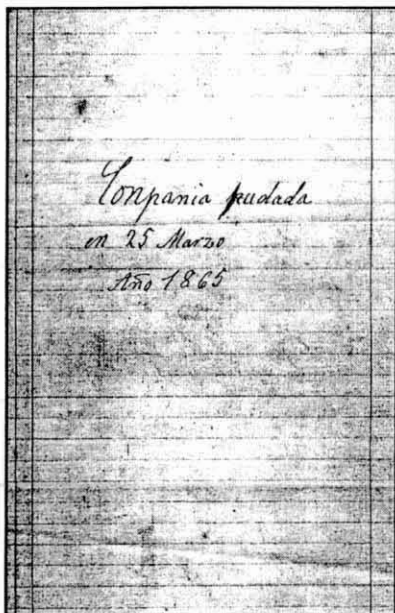
Història de la Cooperativa La Unió

FRANCESC VERDURA I CAMPENY

Amb l'inici de les obres de transformació de l'edifici de la cooperativa "La Unió", m'agradaria puntualitzar sobre el plafó de majòliques que no fa massa anys es va col·locar a la part davantera de l'edifici, a la paret que dona a la plaça Colomer.

L'escrit que hi ha en el mateix porta una sèrie de dades que no són veritat i que no sé d'on les ha tret la persona que en va fer la redacció.

Com que es dona el cas que jo vaig ser el que va començar a estudiar la història de la cooperativa i entre altres coses en vaig descobrir la data de la seva fundació, - que fou l'any 1865 -, en el meus escrits sobre aquest afer vaig dir i escriure que:

Primer llibre de comptes de La Companyia

La Cooperativa, abans de realitzar l'ampliació del cafè

juntament amb "l'Econòmica de Palafrugell" a la qual sols l'avancem en 17 dies, per la qual cosa els historiadors acostumen a parlar d'ambdues com a iguals en el temps de la seva fundació.

Quan el senyor Josep Rovira Fors va publicar l'any 1983 el seu llibre, "Guia Urbana, Històrica i Sentimental de Canet de Mar", a la pàgina 52, ja citava equivocadament aquest fet, per la qual cosa vaig haver de posar una nota aclaratòria a la revista "La Plaça de la Llenya", en el fascicle 41, volum 3, del juny - juliol de 1983.

Temps després vaig veure que es col·locava l'esmentat plafó en el qual hi ha una sèrie de dades fantosiques que són inexactes.

Com que ja és ben sabut que una mentida si s'explica i es manté constantment la gent arriba a creure que és veritat, no voldria que si en un futur algun estudiós del tema assenyalés aquestes anomalies, se m'assenyalés a mi

com l'autor d'elles al·legant que jo hi havia dit i escrit i quedés com un mentider.

Per deixar clar d'una vegada aquest afer, m'ha semblat que el millor seria publicar en el "Sot de l'Aubó", els primers capítols del meu llibre "La Companyia" (no publicat), en els quals es detalla minuciosament tota aquesta part de la nostra història local i així deixar ben aclarit aquesta qüestió.

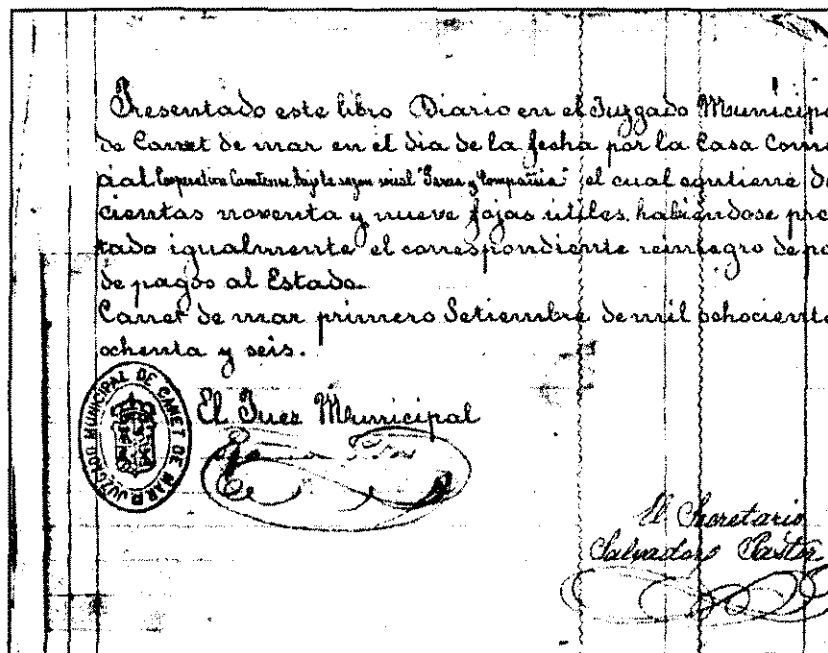
INTRODUCCIÓ

La realització d'aquesta obra, malgrat la seva senzillesa i manca de pretensions, no ha estat pas una cosa fàcil.

En primer lloc, m'he trobat amb la gairebé carència de documents escrits dels cinquanta primers anys de vida de les cooperatives. Dels vint-i-tres primers no en resta res, excepte la data de la fundació i el nom.

Aquesta manca de documentació ha fet que la història de la primiti-

LA COOPERATIVA POPULAR DE CONSUM DE CANET DE MAR ACTUALMENT ÉS LA DEGANA DE TÓT L'ESTAT ESPANYOL,

Primera pàgina del llibre-diari de La Canetenca sota la raó social Parera i Cia l'any 1886

va "Companyia" l'he hagut de desenterrar pràcticament mitjançant la tradició oral. Per aquest afer he recorregut a les persones d'edat avançada de la nostra vila, que m'ha semblat que podien tenir quelcom per explicar-me dels seus avantpassats.

Aquesta feina, realitzada pràcticament al llarg d'una vintena d'anys, m'ha permès recobrar una sèrie de petits detalls que, apilonats tots junts, m'han possibilitat de comprendre clarament com va anar les coses per aquells temps. Naturalment de bell antuvi, vaig imposar-me l'obligació de passar pel sedàs més fi tot quant m'explicaven aquestes persones octogenàries, sobre la vida i miracles dels seus avis. Solament després que, almenys dues d'elles coincidissin en l'explicació d'un mateix cas, amb unes certes reserves el donava per bo.

És possible que encara hagi pogut passar algun fet que no sigui ben exacte, però puc donar fe que no ha estat de forma intencionada ni de qui m'ha informat ni de qui això ha escrit.

A pesar de tot, encara quedaren uns buits dins d'aquells temps pretèrits. Així doncs, els he hagut d'omplir, de manera que allà on no sabia ben bé el que havia passat, havia de pensar el que amb tota probabilitat hauria pogut

passar.

Mitjançant un estudi exhaustiu de l'època, m'he pogut anar adonant de quin costat bufaven els vents. Tot això fa que els primers capítols del llibre semblin tenir més el tarannà propi d'una novel·la que del relat històric d'uns fets.

La entat al vintè segle, quan puc tenir l'ajuda del primer llibre d'actes de la Constància, - el de la Canetenca es va perdre l'any 1939 a l'acabament de la guerra civil -, em trobo que aquella gent els era tan pesat i dificultós agafar una ploma, que el que era elegit secretari, més que un honor devia considerar-ho com un càstig.

L'única cosa que expressen la totalitat de les actes d'aquells temps és que s'aprovava el balanç i es nomenaven els membres que eren elegits de junta. En resum, poc de profit en vaig poder treure.

Altrament tampoc he volgut fer un llibre, en el qual mitjançant un ball de números es reflecteixin una sèrie de balanços i reunions generals, que el facin una cosa àrida i ensopida que avorreixi als presumptes lectors. No voldria que la seva lectura interessés més que a una escassa lletraferits pel tema o a algunes rates de biblioteca.

També he procurat a consciència fer una lectura planera i clara. No pretenc guanyar amb aquest llibre cap premi literari, sinó que sigui

el màxim d'entenedor per a les persones que puguin llegir-lo.

Els capítols són breus, descarnats, amb un lèxic i uns modismes el més aproximats possibles als que s'empraven en els temps dels esdeveniments i en els quals exposo directament el fet que es tracta. També procuro amenitzar-ho dintre del possible, amb notes d'humor i ironia que el puguin ajudar a fer empassar gorja avall. Això sí, procuro no polemitzar, sobretot dels fets històrics més recents, que podrien furgar encara avui dia ferides que no són del tot ben cicatritzades.

Crec i sempre he cregut, que la Història la construeixen més els pobres que els rics. Malauradament, però, els llibres poca cosa ens expliquen dels fets de les classes humils.

Fullegeu qualsevol llibre d'història i invariablement el trobareu farcit de batalles, reis, generals, conquestes, inventors, fabricants, descobriments, però mai explicarà quina era la manera de viure del poble ras.

Generalment no sabem quins eren els seus guanyys ni com treballaven ni quins eren els seus esbarjos ni com s'alimentaven, en resum, com era la seva forma real de vida. L'estudi de la qüestió social no ha preocupat mai els historiadors. Àdhuc m'atreveria a dir que ni als mateixos treballadors.

Així doncs, si aquesta petita obra pot arribar a aclarir alguns extrems d'aquestes qüestions, encara que sigui d'una forma molt localitzada, em donaré per satisfet i creuré que el meu esforç no haurà estat en va.

CAPÍTOL I: L'ANADA

La Maria es va eixugar les mans amb el davantal de cuina que portava posat i obrint la porta de l'eixida, va sortir un parell de passes al defora. Alçant la vista va escodrinyar el cel. Aquest estava completament tapat i no es veia ni la llum d'un sol estel. Bufava, emperò, un lleuger aire molt fi pel temps que eren, que gronxava suaument les plantes de l'eixida, movent-les dins la foscor

com formes espectrals.

Un calfred li recorregué el cos. Potser ni ella mateixa podria precisar si era de la fredor de la nit o de basarda. Possiblement d'ambdues coses al mateix temps. Temorenca va recular i amb una certa precipitació, va fermar la porta. Emparada per la claror de l'estança i pel gruix de la porta que l'aïllava de les tenebres exteriors va dir: - Joan. Potser que agafis el tapaboques i t'abriguis bé. Fa un bon xic de fresca i molta humitat. - I va afegir queixosa: - No hauries de sortir a aquestes hores de la nit. Tanmateix ja podríeu reunir-vos demà al matí a l'hora del sol. - No pot ser, noia, no pot ser: - Va respondre amatent en Joan. - Ja saps que ens hem de veure d'amagat i sense que ningú pugui saber el que fem. - I va afegir mig rient per sota el nas: - Potser es creuen que estem conspirant i preparant una revolució. Com hi ha món. - Almenys no us engresqueu i

torneu a les petites. Té. - afegí tot donant-li el tapaboques. - Abriga't bé, que si no la bronquitis et farà de les seves. -

- No pateixis que em taparé fins els ulls. - Va respondre per tranquil·litzar-la bo i posant-se l'abrigall per l'espatlla i tot agafant la clau de la porta d'entrada, que estava penjada d'un clau del bastiment del menjador, va afegir: - Bé, de totes formes no m'esperis. Comença a passar al llit, a veure si el trobo ben caldejat quan vingui. Adéu!

- Una vegada al portal, agafant-se al picador, va ajustar els batents de la porta d'entrada i amb parsimònia, talment com seguin un ritual, va posar la grossa clau de ferro al pany i va tancar amb un doble volta..

Acabada l'operació, va guardar-se la clau dins de la faixa i després d'embolicar-se amb el tapaboques, va davallar carrer avall fins quedar totalment engolit per la fosca. Arribat que fou a la Caldeta Baixa,

que era el camí ral, va trencar a l'esquerra tot seguint la vorera, fins que va conèixer que havia arribat a la riera petita, en topa-se amb la gran massa de la torre de defensa.

Mentre la circumdava, va sentir el brogit que sortia de l'hostal de can Tordera. Es coneixia bé prou que era dissabte a la nit i la taverna devia estar plena de gom a gom.

Va! - va pensar despectiu. - Carn de taverna tot plegat. El joc de cartes als dits i un porró de vi sobre una taula greixosa.

Amb això, ja en tenen prou per sentir-se satisfets. - Mentre creuava el sorral va seguir remugant entre dents: - Gent sense ideals ni principis. Es passen les hores de lleure tot covant una cadira de boga, sense fer res de profit. Va! Ja ens ho farem sense ells! -

Travessada la riera, va seguir carretera enllà, sense trobar ningú fins arriar al vell hospital, que era el darrer edifici de la població. Allà es va parar i va girar-se per veure si veia o sentia algú. Fins aquell moment havia anat per carrers del poble i li semblava que en el cas de ser abordat per algú podria discórrer la manera de justificar-se amb qualsevol excusa que se li pogués ocórrer. Ara, hauria de començar a caminar per despoblat i la cosa seria diferent. Els seus ulls van escrutar la fosca, però en va. No es veia cap ànima vivent i sols se sentia la fiblada del vent que bufava del costa de mar fustejant-li la cara i la sorda remor de les onades rompent sobre la platja.

Tranquil·litzat, va tornar a iniciar la marxa i rodejant l'hospital, Va trencar amunt, passant pel costat del Molí dels Pobres, tot enfilant-se vers les vinyes de can Manau, per assolir el garroferar que hi havia més amunt.

Anant pujant pel coster el féu esbufegar, de tal manera que la caixa del pit li anava com una manxa. Es va sentir entresuat i ja començava a fer-li nosa fins el tapaboques. Poc abans d'arribar al cim, va tenir un sobresalt que el va deixar sense alè. Pe un instant va semblar-li veure una ombra que es movia a l'altra banda d'un garrofer proper. Es va aturar i restà un moment indecís, sense saber què fer, quan va sentir una veu que en un to molt baix li deia: - Joan ets tu. -

Malgrat les circumstàncies, reconegué a l'instant la veu. Tenia el deix inconfusible d'en Pinya. Tranquil·litzat contestà també amb veu fluixa: - Si Joan, sóc jo. - Perquè en Pinya s'anomenava Joan com ell.

Varen atansar-se. Una vegada, ajuntats, en Pinya li va preguntar:

Can Targa, botiga de la primera cooperativa de Canet. Des del 1886, seu de La Constança

Magatzem general de la Cooperativa La Canetense, sense acabar

- Sembla que anem amb un xic de retard. Sap greu fer-me esperar. Però noi, ja se sap, els dissabte a la barberia es plega tard. Sempre hi ha algun comparet que arriba a última hora. Abans no han desenganxat l'animal i l'han portat a la cort, ja els ha passat el temps. I no et pensis, després encara han de rentar-se i canviar-se de roba. Tot això t'aixafa ben bé la guitarra.

Sembla fet expressament, el dia que vols plegar d'hora, és quan més tard arriben. Què hi farem! Pacència! -

En Joan l'havia deixat desfogar amb aquesta llarga dissertació, mentre anava recobrant el respir, ara que havien assolit el cim i davallaven per l'altra banda del turó, va contestar-li:

- El que interessa és arribar sense que ningú ens hagi vist. No hem d'esvalotar el galliner.

- Això sembla que ho hem aconseguit, perquè gairebé ja hi som. - Va respondre en Pinya, veient que ja arribaven a la casa del "Noi Po".

Van vorejar la casa silenciosament fins al darrera i arribats a la porta del celler, van fer un tost suau.

Al cap d'uns instants la porta s'obrí lleugerament i una veu tot just audible va murmurar: - Passeu. - i ells s'esmunyiren cap a dins.

CAPÍTOL II: EL CELLER

El celler del "Noi Po" oferia un curiós aspecte. Al centre, una vella

pastera çorcada pels anys i en desús, coberta amb la "tampa", servia de taula a un grup d'homes asseguts en escambells i velles cadires que l'envoltaven.

Al bell mig de la pastera, una llumenera d'oli d'un sol ble, tot fent pampalluguejos, lluitava desesperadament amb la foscor, sense, però, que assolís més que una precària victòria.

Al racó de la dreta, a la llar de foc hi crepitava un garbó de sarments enceses per escalfar el recinte. Les flames, amb la seva mobilitat, donaven un to de cosa irreal al conjunt figures humanes.

Penjats del sostre alguns forcs d'alls i cebes, al costat de filades de tomàquets, semblaven la decoració de l'estança.

Pels racons, que ni les llums del ble ni de la llar conjunes arribaven a desterrar-ne la foscor, s'hi notava la presència d'eines de treball i atuells propis de la casa amuntegats i en desordre.

L'atmosfera era quasi irrespirable, degut a què alguns dels assistents fumaven sense parar llurs pipes carregades de tabac fort i pestilent. Mentrestant un gros porró ple de vi, obsequi de l'amfitrió, anava fent voltes d'un cap a l'altre de la pastera.

Totes les cares estaven girades vers la porta, en notar la presència de nousvinguts.

En Joan, una vegada el "Noi Po" hagué tornat a fer la porta, tot desabrigant-se va dir:

- Bona nit a tothom. - I dirigint-se

a l'amo de la casa va afegir: - Devem ser les darrers. No fa?

- No. - Va respondre el "Noi Po". Encara falta en Mateu. Ha hagut d'anar a Mataró aquesta tarda per un assumpte seu i de passada portarà el llibre de comptes. Així serà més dissimulat que si el compréssim a Canet.

- Mentre l'esperem, seieu i féu un "trago". - Va dir en Targa fent lloc al costat seu i fent oferta del porró. - Això fa passar el fred.

- No és pas fred el que tenim, però un "trago" de vi sempre va bé. - Va respondre en Pinya, que no tenia pas fama d'aiguader.

Després d'haver "traguejat" tots dos i una vegada asseguts, va tornar-se a encetar la conversa que havia quedat interrompuda per l'entrada dels nousvinguts.

- Voleu dir que tenim necessitat de tant de secret. - Va afegir en Pinya. - Per més que ens amaguem, és impossible que les autoritats no estiguin assabentades del que estem fent.

- I és clar que estan assabentats, però fan veure que no saben res. A més què és el que fan per solucionar el problema? Res! Si ells no són capaços de cercar solucions, almenys que ens ho deixin intentar a nosaltres. - Va contestar en Tomeu, que passava per ser el més intel·lectual del grup. Era aquest un vell camperol, que al llarg de la seva vida ja n'havia vist de totes. Se sentia profundament lliberal hi havia pres part en tota classe d'aldarulls, bullangues, i rebomboris que produïen les convulsions revolucionàries del segle.

Des de l'alçament a Caldetes dels generals Lacy i Milans del Bosch, en què s'estrenà en la seva primera joventut, passant per "La Jamancia", on ja es trobava en la plenitud de la vida, no se n'havia deixat cap. Miracle era haver sobreviscut a tanta lluita sense haver-hi deixat la pell o que no l'haguessin desterrat a ultramar com a tants altres.

- De fet, ens trobem en una situació inaguantable. Cada dia paren més fàbriques i s'acomia més gent. Les poques que encara s'aguanten han d'anar fent més

equilibris que un saltimbanqui per anar tirant.

- Estem vivint constantment amb l'ai al cor, pensant amb l'acomiadament i el "Déu t'empari". Això no és treballar!

- Dignes- m'ho a mi! D'ençà que no ens arriba el cotó ianqui i anem tirant amb el poc que ens arriba del Brasil, que no fem res de bo! Quina diferència amb el teixit de l'un amb l'altre.

- Amb el teixit i amb el preu! - Interrompé el "Noi Po". - Si fa tres anys que el quilo de cotó costava sis rals i ara ens en costa vint-i-sis, i encara fos de qualitat, però no fem més que escarabats a cada peça que teixim.

- Mala cosa és que els preus vagin apujant i en canvi cada vegada més escassegin els jornals. -

En Joan intentant tallar aquell feix de lamentacions provant de desviar la conversa vers un tema menys capficant, digué:

- A vos Tomeu, no deuen preocupar-vos aquestes manques de treball. No és veritat?

- Particularment no m'afecta. Va contestar l'esmentat - Sóc i he estat sempre pagès. Cada dia en sortir el sol ja estic ajupit de cara a la terra i no m'aixeco fins a l'entrada de fosc. La terra i jo ens entenem molt bé. Amb ella no poden haver-hi enganys de cap mena. Si la portes bé, ella et correspon amb els seus fruits. El tracte sempre és just per les dues parts; no tenim necessitat de notaris ni advocats de cap mena. - En Gaspar, un mestre d'aixa carregat d'anys, el qual el treball a la platja arran de l'aigua, colpit pel vent i el sol, li havia endurit la pell com si fos un pergami, madurant-li el seny, tot deixant-li ensems un agut reumatisme que el feia caminar mig encorbat, va entrar en la conversa tot dient:

- No obstant crec que els que estem en pitjor situació som nosaltres, la gent de les drassanes, que ja no saben de quin costat girar-nos. Vosaltres els teixidors, encara que la crisi que sofriu sigui dura, vindrà un moment en què en veureu la fi, però nosaltres no. No ho tenim res a fer.

D'ençà que s'han començat a

construir aquests vaixells de ferro anomenats vapors, carregats de carbó i amb foc a les entranyes, que van empestant de fum tot el seu entorn, és com si ens haguessin posat una corda al coll. Esgarrifa pensar que altres temps, a les platges de Canet, des del Pla del Sant Crist fins al Cabaió, hi havia posada la quilla d'una quarantena d'embarcacions. Ara ja ho veieu! Cada dia estan més desertes. Qualsevol arrisca els diners per construir cap nau per fer l'Amèrica, per competir amb aquests monstres que desafien els temporals i les calmes xiques.

Res nois, això s'acaba! D'aquí pocs anys no en quedarà res i els mestres d'aixa ja podem començar a recollir els trastets i buscar nova colla. Més ben dit, un nou ofici. -

- Sí, possiblement teniu raó. Penseu, però, que quan Déu tanca una porta n'obre una altra. Alguna cosa de bo en sortirà de tot això. No desesperem. -

Aquell instant sentiren que trucaven a la porta de part de fora.

- Deu ser en Mateu. - va dir en Targa.

- Ara sí que ja hi som tots.

CAPÍTOL III: LA FUNDACIÓ

En Mateu va posar sobre la taula un paquet que portava sota el braç i va desembolicar-lo sota la mirada escrutadora de tots els concurrents.

Una vegada destapat, va aparèixer

un magnífic llibre de comptabilitat amb unes fortes tapes de color verd.

- L'he anat a comprar a ca l'Abadal - M'ha semblat la casa, més adequada. Tenen impremta pròpia i a més, són una gent molt formal. Així i tot m'ha costat quinze rals, però em sembla que val la pena, ja que es tracta d'una bona eina. Bé què m'hi dieu? -

- Ben fet. Les coses s'ha de fer bé i aquest llibre em fa l'efecte que ens durarà molts anys. -

El "Noi Po", tement que no s'engresquessin amb el llibre, els va interrompre tot dient:

- Si tots hi estem d'acord podríem anar per feina, que es va fent tard. En primer lloc, hauríem d'anomenar una persona que més o menys presideixi, a fi d'anar guiant pel bon camí la reunió.

Jo proposaria en Tomeu; és el més gran del grup i al mateix temps és persona bastant enlletrada. -

L'al·ludit es va afanyar a aixecar la seva protesta. - Això d'enlletrat és sols una veritat a mitges. De llegir si que us faré el que vulgueu, però el que és d'escriure, signar i amb prou feines. Cada vegada que per fer-ho he d'agafar la ploma, creieu que passo mitja malaltia. -

- Bé, aquí no es tracta d'això, ja m'enteneu. Si no hi ha inconvenient per la vostra part i respectant l'opinió dels altres, crec que sou el més indicat. -

- Tomeu, no us féu pregar i dieu

Acció de 50 pessetes per la construcció de l'edifici de La Canetencs

que sí.

- Bé doncs, comencem i que cadascú hi digui la seva.

- Si em permeteu començaré des del principi, ja que hi ha dos o tres companys de les drassanes que no estan al corrent de la qüestió.

- Va dir en Targa tot amatent i dirigint-se als interpel·lats va afegir.

- El cas és que el que volem fer és fundar una societat obrera d'una classe que s'anomenen cooperatives. A l'Anglaterra ja fa alguns anys que en funcionen i sembla que els va molt bé.

Fa poc que s'ha publicat un llibre d'un tal Garrido, que el va escriure durant els anys que va restar exiliat en aquell país. Des de les pàgines d'aquest llibre explica la manera com funcionen aquestes societats. Sembla ser que es tracta d'obrir com una botiga, posant-hi cadascú la part de diners per muntar-la. Com ho diré, perquè m'entengueu? És com si apostés tothom una part a la "mota" i una altra a la "madera". Compreneu?

(1)

- Aneu seguint Targa. I una vegada muntada què? -

- Doncs l'obrirem. Això sí, per nosaltres sols. D'aquesta manera, sembla que tots els productes ens sortiran a més bon preu del que paguem actualment.

(1) El sistema de finançament, mitjançant el qual, es construïen els vaixells a les nostres drassanes, normalment es feia amb aportacions de diners de diverses persones. Aquestes podien anar des d'una meitat, un quart, una vuitena etc., fins arribar en alguns casos a una trenta-dosena part de

Paper moneda de 50 cèntims de la Cooperativa La Unió

l'import total. A l'hora de constituir-se el capital pel carregament, també solia fer-se de la mateixa manera. Els qui aportaven diners per al bastiment es deia que apostaven a la "madera" i els que invertien en el carregament que apostaven a la "mota". El repartiment dels beneficis es feia a parts equitatives als diners esmerçats per cadascú.

- Això Targa ja sabeu que no és cosa nova. Tota la vida que hem fet coses semblants. Quants fardells de bacallà o sacs de mongetes ens hem repartit d'amagat.

- Teniu raó, però ara del que es tracta, és que no haguem d'anar a les fosques i d'amagat dels burots; (be, això darrer ja ho veurem si es tracta d'estalviar alguns rals.) Obrirem una botiga i servirem els articles més corrents

per bo.

- A més hi ha el preu. - va dir en Mateu. - Avui mateix a Mataró he parlat amb en Salvador Pagès i m'ha dit que a la "Nueva Obrera" que van muntar l'any passat, també hi tenen una botiga "Comprativa" d'aquestes i diu que de cada cent rals que fan de calaix, els en queden de divuit a vint, una vegada ha quedat tot ben garbellat.

- Caram, sí que dona una botiga!

- I doncs què et pensaves. Mira com els llueix la pell als botiguers! Ni tan sols han de sortir al portal de casa seva. Ja els hi portem els nostres diners, perquè els portin a rèdit.

- Sembla que tots hi estem d'acord, però penseu que això que volem fer és il·legal. No tenim dret a associar-nos. Això va contra la llei.

- És cert. Però pensa que fa els ulls grossos. Tot això es tolera, perquè les autoritats ja no saben trobar solucions a la crisi.

I si més no, farem com a l'any quaranta-tres, quan varen obligar a dissoldre l'Associació de Teixidors, que la vam emmascarar de germandats i cors d'en Clavé.

- Teniu raó; però és el cas que ja hi ha actualment el cor l'Harmonia, en el qual alguns de nosaltres i cantem. Així mateix, qui més qui menys està apuntat a alguna germandat. Necessitem una altra excusa per reunir-nos sempre que ens convingui sense despertar sospites.

- No sé. Què podríem fer nois?

Rebotiga de la Cooperativa La Canetenca

- A veure; que he tingut una idea que potser ens podria anar prou bé. Què us sembla si diguéssim que ens trobem perquè volem intentar d'aprendre de llegir i d'escriure?

- Bona pensada, sí senyor! Però i el mestre? Qui de nosaltres en sap prou per ensenyar-ne als altres? Voleu dir que hi ha algun enlletrat aquí?

- Mireu que fa temps que ens coneixem tots. Aquí l'únic capaç d'agafar una ploma és el "Noi Po". Si ell accepta, farem veure que és el nostre mestre i al mateix temps pot fer d'escrivent de la societat.

- El cas és que entre tots hem de fer-ho tot i si creieu que a mi em correspon aquesta feina, doncs la faré, però hem de posar-hi el coll tots plegats.

- D'acord, no en parlem més. I anant a una altra cosa. El local on serà?. Perquè necessitem un local per muntar la botiga.

- Veureu. Mig parlant-ne amb en Targa, va dir que no hi havia cap inconvenient en deixar-nos l'entrada i la cambra davantera dels baixos de casa seva. Sembla ser un bon lloc.

- I les compres qui les farà?

- Entre els que s'anomenin de junta ja s'ho aniran arreglant.

- Escolteu, escolteu, mireu. Jo a la taula menjo el que sigui i cuinat de la manera que vulgueu, sense que mai ningú m'hagi sentit queixar-me. Però això sí; a sobre la taula i vull el porró ple... i de bon vi. Amb això sóc molt tocat i posat. De manera que si dels que surtin elegits, no n'hi ha cap que tingui un bon nas i un bon paladar per flairar i fer el tast del vi que comprem, creieu que anem malament.

- Crec que entre els presents hi ha un element que ni fet a mida. Proposo en Pinya per fer aquesta feina.

- Tens tota la raó. El que ell no sàpiga de vins no ho sap ningú. Per tant, queda anomenat en Joan Roca i Montsant, conegut per "Pinya", com a tastador de vins.

- Ara anem a nomenar la resta dels components. Què us sembla si per president hi poséssim en Targa? Tenint la botiga a casa seva sempre

estarà a l'aguait per qualsevol problema que passi.

- I els diners qui els tindrà?

- Podria ser en Joan. Són veïns amb en Targa i a més farem com fan les germandats, una caixa de fusta amb tres panys diferents. Tindran una clau en Targa, una altra en Joan i la tercera el "Noi Po." Només podran obrir la caixa si estan tots tres junts.

- Ara que ja està tot arreglat, deixeu-me dir que crec que no hauriem de tenir papers de cap mena guardats. Ja m'enteneu. Llistes amb els noms de tots nosaltres, factures, "recibus" i "demés". Una vegada hagin fet la seva servitud els tiraria al foc i que cremin. No hauriem de guardar res que ens comprometí. Encara que ara tolerin el que anem a fer, no vol dir que això hagi de durar sempre. Mireu que la situació a Madrid constantment va fent tombs. Cada vegada que puja en Narváez amb els seus ja em ve una esgarripança de por.

- Així el llibre que he portat no ha de servir? Doncs per què he tingut tant de tragi tota aquesta tarda?

- Tota precaució és poca. Crec que en Gaspar està carregat de raó. Esperarem una millor ocasió. Això sí; a la primera pàgina hi posarem que ens hem constituït

- A propòsit. Quin nom li posarem?

- Podem fer igual que quan es va a procedir a la construcció d'un nou vaixell, que es fa una companyia. Doncs pot ser "La

Companyia."

- Aprovat. Ara Noi Po", escrivent de "La Companyia" ja pots sucarr la ploma i escriure el que cal al llibre i seguidament l'amagarem al racó més fosc del sostre mort. L'al·ludit, conscient del que representava el que anava a escriure i intuït que es trobava en un moment transcendental, es va asseure al davant del llibre, va agafar la ploma, va acostar-se el tinter i després d'una breu reflexió, va començar la redacció, amb una concentració de fots els cinc sentits.

Les mirades dels assistents convergien a la figura del "Noi Po", amb una avidesa tal, que més que una reunió a un celler, semblaven assistir a un solemne acte religiós, plens d'unció i amb un silenci sepulcral.

Quan el "Noi Po" va acabar, va fer un sospir d'allègeriment, talment com degué fer en Velázquez quan va signar "La rendició de Breda", i va restar contemplant la seva obra.

Com que no deia res ni movia els ulls de la pàgina, en Tomeu va atansar-se per llegir el que hi havia escrit.

I allà plasmat sobre el paper amb una cal·ligrafia irregular i penosa, es llegia. "Compania fudada en 25 de Marzo. Año 1865"

- Molt bé "Noi." Amb això passarem a la història!

I d'aquesta manera va començar tot.

Plaça Colomer amb l'edifici de la Cooperativa en construcció

Interior del cafè de la Cooperativa

CAPÍTOL IV : L'ANY 1865

L'any 1865 va ser un mal any. Fou una d'aquelles èpoques nefastes que es produeixen periòdicament i què sembla que el món es troba encallat, de tal manera que ni els esforços de governants, forces polítiques, econòmiques i de la classe que vulgueu afegir-hi, tot i posant-hi el coll conjuntament, no arribaran pas a tornar-lo a fer rodar d'una manera ajustada i suau, com un coixinet de rodes ben lubricat.

S'anava arrossegant una greu crisi econòmica des d'alguns anys ençà, les causes de la qual, a més de les internes del país, hi havia les externes, que era les que més ens afectaven d'una manera més contundent.

La guerra de secessió nord-americana, que s'havia iniciat el 1860, havia capgirat l'economia mundial, colpint amb més duresa - com sempre acostuma a passar- els països més febles.

Des dels inicis de les hostilitats, amb el bloqueig de les costes del sud per l'esquadra nòrdica, va deixar d'arribar als nostres ports el cotó amb floca i va originar una de les més greus crisis que ha sofert la indústria tèxtil catalana. Naturalment la indústria sense cotó per poder fer el teixit on podia pas fer rodar les màquines i la

conseqüència natural i immediata fou l'atur.

Però no penseu pas que fos un atur més o menys convencional i corrent, sinó un ATUR que el podríem catalogar amb majúscules.

Vegem ací unes dades que analitzades esdevenen esgarrifores, si a la fredor dels números hi copsem el trist bagatge de misèries que porten al darrera seu.

Entre els anys que van des del 1861 al 1870 varen desaparèixer 628 fàbriques de les 1455 que funcionaven anteriorment. Les que encara anaven treballant, per poder sobreviure, varen haver de limitar-se al mínim, acomiadant una part considerable del seu personal. I això passava en aquells temps en què no hi havia subsidis d'atur ni de cap altra mena.

Dels 26 milions de quilograms de cotó importats l'any 1861, sols es varen rebre 12 milions l'any 1862 i el preu del cotó procedent del Brasil va augmentar des de 1,57 pessetes el quilogram a 6,40 pessetes entre els anys 1861 i 1864.

Foren uns anys de tan amarg record, que la memòria popular els batejà amb l'adagi de "la fam del cotó".

A Barcelona la Diputació va fer un estudi, a l'efecte de cercar solucions per mitigar la situació.

Una vegada finalitzat el dictamen

advertia textualment. "D'un moment a l'altre poden desbandar-se pels carrers de Barcelona i principals poblacions industrials de la província, milers de famílies demanant pa i feina." Les autoritats seriosament preocupades volgueren atenuar el mal, endegant un pla important de camins i obres, però tots aqueixos pegats, muntats com sempre d'una manera improvisada, varen resultar insuficients. Abans d'acabar l'any l'Ajuntament, per manca de recursos, es va veure obligat a acomiadar les brigades de treballadors dedicades a obres públiques.

Grans masses d'obres sense cap recurs no tenien més remei que anar implorant la caritat pels carrers de Barcelona i principals ciutats del Principat (1) A la capital alguns restaurants varen repartir diàriament un plat de sopa gratuïta entre els indigents i àdhuc els estudiants feren recaptas pels carrers, a profit dels obrers sense feina.

(1) Una de les formes de suplicar una almoïna era imprimir uns romanços, que un grup d'obres anava cantant per les cruïlles dels carrers, mentre que una altres intentaven de vendre'ls al vianant. Per aquell temps es va editar-ne una que començava així. "Los que aquí mirando estais - todos somos tejedores - que por falta de trabajo - necesitamos favores."

Davant una situació tan esgotada, a Madrid no sabien per quin costat girar-se. Narváez havia tornat al poder, però la seva política de mà dura no havia resolt cap problema. És d'il·lusos voler arreglar una greu crisi econòmica a cops de sabre i amb "Ordeno y mando" per endavant. Quan els obrers tenen gana fins es mengen la por. A darrers de juny, tornava a formar govern O'Donnell amb els seus amics, amb un programa molt lliberal, però tot fou en va. La davallada econòmica s'anà accentuant, arribant al seu punt

màxim l'any següent, en què coincidiria amb el crac de la borsa de Barcelona.

Va seguir tota una època d'instabilitat econòmica, política i social que va desembocar a la revolució del setembre anomenada "La Gloriosa", (No sé què pot tenir de gloriós qualsevol enfrontament civil) que va destronar la reina Isabel II.

Mentrestant, elements obrers, (referents a la part sana i assenyada), estaven neguitosos en veure tants inoperants a les Classes dirigents i varen començar a moure's cercant quelcom, potser no ben definit, però que intuïen d'una manera espontània.

El dia 4 de setembre havia aparegut un nou setmanari anomenat "El Obrero". Una publicació que es definia com "Periodico semanal de intereses morales y materiales, ciencias, artes y oficios destinado a defender los intereses morales de la clase obrera". Cada número valia quatre cèntims i era el seu director un obrer anomenat Antoni Gusart Vila, persona la qual podem considerar com el pare del moviment obrer català, que cercava unes millores sense aldarulls ni politiquesigs.

Ja des del seu inici "El Obrero" anava propugnant per la consecució de la llibertat d'associació.

A tal efecte, va aconseguir muntar un "Congreso de Obreros", a finals de l'any 1865 a la sala del casino Universal de Barcelona.

Va haver-hi l'assistència d'unes 300 persones que representaven unes 22 societats obreres la majoria de les quals devien ser cooperatives de consum i de treball associat, que en aquell temps s'havien anat muntant més o menys clandestinament i d'una manera heterogènia, amb la tolerància del general Dulce.

Complint els acords presos a l'esmentat congrés, els organitzadors es dirigiren al cap del govern central, amb un document en el qual s'hi exposava el que s'havia acordat en les reunions celebrades i del que n'extraïem el següent fragment:

"elevamos nuestra humilde voz al Gobierno supremo de la nación, pidiendo la consagración de un derecho; la libertad de asociación, demanda genuina de la lustración y cultura de la clase proletaria y merecida honra de la nación española."

L'efecte que aquest document féu a les altes esferes de Madrid fou com si els hagués explotat una bomba als dits.

De bell antuvi, el primer dels firmants, l'Antoni Gusart i Vila, acusat de conspirar contra el règim, fou considerat indesitjable per les autoritats i com individu perillós, deportat a les illes Canàries.

Dins del mal encara pogué cantar victòria, ja que per semblants motius altres eren desterrats a les illes Filipines.

Per aquestes causes els pobres obrers havien de recórrer a tota classe de subterfugis per poder-se reunir. Germandats, cors d'en Clavé, escoles d'alfabetització eren les excuses més corrents que s'empraven per emascarar una associació. I malgrat això, les autoritats sols les toleraven mig arrufant el nas.

Feia pocs anys que a Madrid, un estudiant anomenat Antonio Ignacio Cervera, va donar gratuïtament classes nocturnes per ensenyar a llegir i escriure a obrers adults. Mentre la cosa no va reeixir massa, es va anar fent la vista grossa. Però a mesura que va anant incrementant-se la quantitat d'alumnes, les autoritats varen anar-ne recelant.

Per evitar falses interpretacions, varen intentar legalitzar-se, anant a veure el ministre Bravo Murillo, sol·licitant l'oportuna autorització. La resposta del ministre fou aclaparadora. "¿ Que legalice la existencia de una escuela de adultos donde van 600 jovenes y hombres del pueblo a instruir-se? No en mis dias! Aquí no necesitamos hombres que piensen, sino bueyes que trabajen".

A tantes calamitats juntes, per acabar de fer-hi la torna, s'hi va afegir a l'arribada de l'estiu una epidèmia de còlera.

Es va iniciar oficialment el 10

d'agost. Provenia d'Egipte i va entrar al nostre país per vaixells que venien de Gibraltar i Marsella. Encara que la virulència del flagell no fou com l'any 1854, originà a Barcelona uns quants milers de defuncions.

Tothom que pogué va fugir cuita corrents de la ciutat deixant-la mig buida. Foren tancats els espectacles públics, així com la majoria de cafès.

Entre els veïns que se m'absentaren, figurava en Frederic Soler, (Serafí Pitarra), que amb els seus amics Josep Feliu i Innocenci López coincidiren a refugiar-se al poble d'Hostalric. Mentre estava hostatjat a Can Galvan, per matar l'avorriment, va intentar escriure una obra teatral seriosa, d'un estil molt diferent a les "gatades" que l'havien fet popular.

El resultat fou una obra dramàtica que va titular "La pubilla d'Hostalric", si bé posteriorment li va posar el títol de "Les joies de la Roser". L'obra, en ser estrenada, va causar un fort impacte al públic, interessant les classes populars envers la llengua pròpia. La bretxa oberta es va anar eixamplant, amb un seguit d'obres del mateix Pitarra, al qual no varen trigar a seguir un esplet de nous autors.

Vet aquí com una epidèmia de còlera va servir per obrir les portes del teatre català. És ben veritat que els camins de la Providència són infinits.

Aquesta és possiblement l'única nota d'optimisme d'aquell any malastruc.

I això és el que, entre altres coses, va donar de si l'any de gràcia del Senyor de 1865.

FRANCESC VERDURA I
CAMPENY